

KLIKKREC

Codău Annamária – Demény Péter

A VILÁG NAGY IDŐVONALA

CHRISTOPH RANSMAYR: COX VAGY AZ IDŐ MŰLÁSA.
KALLIGRAM, BUDAPEST, 2018.

CA: Miközben olvastam, végig éreztem egy kis kényszert, hogy utána kell néznem a történelmi figuráknak, mintha csak úgy lehetne teljes az élmény. Aztán az utolsó, hozzátoldás jellegű fejezet felszabadított ez alól, s most úgy tekintek vissza a *Coara*, mint egy mesére.

DP: Én kezdettől elszakadtam: Kínáról olyan keveset tudok, hogy igazán nincs mit vagy kit azonosítanom. Különbözik Ransmayr is játszik ezzel abban a fejezetben, amelyet te is említesz: azt mondja, végül kitalálta Kínát.

CA: És milyen ez a kitalált Kína? Nekem a legelső dolog, ami eszembe jut, a mérhetetlen gazdagság, ami a császári udvarban fellelhető. Talán ezért volt szükség ezt a keretet kitalálni, hogy az anyagiak ne szabhassanak határt a nagy óramű létrehozásának.

DP: Az egzotikumnak is megvan a maga szerepe: egy európai uralkodóra nehéz volna úgy tekinteni, mint aki számára az örökkévalóság (perpetuum mobile) annyira új dolog. És a Kelet kiszámíthatatlan, ugye.

CA: Találód, hogy a kiszámíthatatlanságot említed: a regény egyik gondolati mozgatórugója épp a számíthatóság és a kiszámíthatatlanság feszültsége, ami valamiképpen a hatalommal függ össze, legyen szó az idő méréséről és az afölött való rendelkezésről vagy a császár szeszélyeiről, az udvar rigurózusságáról, Cox érzelmeinek menedzseléséről stb.

DP: Meg a rejtélyek: An, akibe Cox szerelmes, meg An is lép felé, a négy mesterember, akik csak a csavarok között barátok, a császár szörnyű kegyetlensége és finom bánásmódja... Szecessziós, túl- és aluldíszített mese ez.

CA: És ott az angol mesterek mellé rendelt tolmács is, Kiang, aki néha nem fordít mindent (legmarkánsabb ilyen jelenet a két halálra ítélt orvossal való találkozás), és kiderül máshol az is, hogy talán nyelvtudása sem

volna olyan biztos. Ez a közvetítettség is fokozza a rejtélyt, finoman adagolja a narráció azt, hogy mihez van hozzáférésünk.

DP: Ennek ellenére mégsem éreztem, hogy ez „életem könyve” volna. Te igen?

CA: Nem, úgy én sem... Szép, és szerettem rajta végighaladni. De nem éreztem azt, hogy olyasmit mutatott meg, amire eddig nem gondoltam, vagy nem úgy gondoltam. Nem azt kifogásolom, hogy nem újszerű, s nem is kell mindennek újszerűnek lennie – itt épp az esett jól, hogy meszeszerűen össze lett foglalva valami.

DP: Például Darvasi „meséi” jobban megérintenek, inkább az én történeteim. Mintha bizonyos mélységek előtt bezárná az ajtót, csak „mondva van” a Coxot a feleségéhez meg a lányához fűző szeretete is.

CA: Ott úgy éreztem, hogy van elég utalás arra, hogy ezek nem problémátlan viszonyok Cox életében. Másrészt a „bezárt ajtónak” a létjogosultságát ebben a regényben abban látom, hogy Coxnak volna ez az alapállása: mintha a technikába akarná transzponálni csak a legszebb és legédesebb érzeteket, melyek ebből a szeretetből kifinomíthatók, s így egy vágyvilágot alkotna meg, egy időn kívüliséget. Egy menedéket a mélységtől – és akkor szerintem azért maradnak a narrációban is csak utalásszinten a mélységek. Tehát itt a technikát a mechanikára értem.

DP: Igen, talán a viszonyokkal kellett volna ábrázolnia a mélységeket, és ez nem történik meg. És túl könnyen hazautaznak szerintem.

CA: Igen, a hazautazás és a lezárás elég hirtelen jött.

DP: A fordítás viszont, amennyire meg tudom ítélni, tökéletes: pontos, precíz, körültekintő, kimunkált.

CA: És átad valamilyen lagymatagságot, vagy, hogy is mondjam, amit a címben is érzek: „vagy az idő múlása” – ezek a mondatok sokszor tényleg hömpölyögnek, múlnak. Nem tudom, benne van-e ez az eredetiben is, de itt úgy éreztem.

DP: Humortalan is a könyv, talán ezért tűnik bágyadtnak.

CA: Néha kicsit vicces volt az udvari szolgák parázásainak, túlzó aggodalmaskodásainak a leírása, de igazából lehet, hogy inkább nevetségesnek tűnt, főleg, hogy egy külső, idegen nézőpontból látjuk mindezt, én itt éreztem problémát: a szöveg megengedi, hogy nevetségesnek lássuk. Miközben azoknak a szereplőknek durván kiszolgáltattott az élete.

DP: Ez azért is fordulhatott elő, mert a kamera erősen Cox-közeli, és ő akkor még nem lehet annyira érzékeny szociálisan, mint mi ma.

CA: Igen, ezt érdemes tudatosítani. Szerinted mi az, amit az időről el tud mondani ez a regény?

DP: Nagyon kell gondolkodnom, mert mintha nem változna meg semmi. Nem látjuk, mi lesz Coxszal hazatérvén, az odautazása végül nem olyan nagy durranás (regénypoétikailag mondom), és a kínai császár is marad a régi. Az idő úgy múlik, hogy nem telik.

CA: És végül a nagy mű sem lesz beindítva, erre kapunk egyfajta indoklást. De vajon miért is kellene mérni az időt ott, ahol szokások, rituálék és önkény szabdalják? És ezeken belül tényleg semmilyen változást nem érzékeltet a könyv. Nekem úgy tűnik, van egy ilyen elgondolás is, hogy funkciótlan az idő mérése. Ezért mondják rá néhol, hogy az óra „játékszer”.

DP: Felemás élmény volt mindenképpen, valahogy túl nagy feneket kerített egy egyszerű történethez – így tudnám megfogalmazni. Talán a drámaiatlanság volna a Kelet markere?

CA: Én ezt szerettem benne, a túl nagy fenékkerítést, a nagy ambíciók előkészítését, a racionális hitet a kivitelezhetőségben, amit az angol meseteribe táplál – hogy aztán picit pofára essünk mind, s elsimuljon az egész a világ nagy idővonalán. Lehet, hogy ezt a „drámaiatlanságot”, ahogy fogalmaztál, érthetjük a Kelettel való találkozás konklúziójának, de azt is ráfoghatjuk, hogy kicsit megúszós poétikai döntés volt. Talán elő kellene venni a *Klasszikus kínai elbeszélések* kötetét ilyen kontrollvizsgálathoz, másrészt viszont szerintem Ransmayr regényét jobb így zártságában nézni – épp a „kitaláltsága” okán.

DP: Nem baj, ha nem ugyanazt szeretjük, én mindenesetre így éreztem. A múláshoz túl vékony és eseménytelen a könyv, a nem múláshoz szintén. Hogy az *Ulysses* egy nap, az túlzásnak tűnik, de éppen az is a bravúr benne, hogy ezt már a terjedelmével is érzékelteti.

CA: Értelek, értem a vékonyság konnotációit is. Amúgy a fizikai vékonyságot nem érzékelttem, mert e-könyvként olvastam, de ott szokta jelezni, hogy hány perc van még az adott fejezet végéig, ez kicsit mókás geg volt nekem a *Cox* olvasása során.

DP: És hány perc a regény?

CA: Öt óra 18 percre saccolja a Kindle.

DP: A délután múlása.